

Aurora Ljungstedt
xylografi av Ida Falander (1842-1927)

Brev från Aurora Ljungstedt

Drottningholm & Braga i april 1880

Högtärade herr doktor Viktor Rydberg

Sedan länge har jag fåfängt önskat läsa Eder bok, "Bibelns lära om Kristus" utan att likväl ana hela vigten af betydelsen af detta arbete. Den fjerde upplagan deraf har ändtligen gjort det tillgängligt i bokhandeln och jag har helt nyss slutat sista sidan af detta verk, som på mig gjort ett så öfvervældigande intryck att jag, med ännu fuktiga ögon och af hänförelse klappande hjerta, måste för Eder uttala min beundran och min tacksamhet.

Redan vid läsningen af inledningen dertill rönte jag samma egendomligt innerliga och anande stämning, som de första högtidliga anslagen i Beethovens ouvertur till Egmont inger mig. Jag fann att jag icke kunde läsa denna bok som en annan, under vanliga hvardagsförhållanden och uppehåll, och jag lemnade helt hastigt Stockholm, min familj och mina dagliga bestyr för att här på landet, i fullkomlig enslighet och ro, få öfverlemna mig åt studiet och njutningen deraf.

Hvilken verld af skönhet, af oändlig storhet, af klarhet och ljus ni visat mig, der jag förr funnit mörker, förnuftslösa motsägelser och förfärliga straffdommar, hvilka qvalt mitt hjerta och [svårläsligt ord] mitt förnuft. Alla mina rädda och oroliga protester bekräftas af Edert snille och Eder lärdom. Hvad jag fåfängt sökt på skilda håll - och hvad vi olärda vanliga menniskor aldrig på egen hand kunna finna, bundna som vi äro af vår okunnighet, vår dogmatiska religionsundervisning och den skräck man ingifvit oss för det fria bruket af vårt naturliga förnuft i dylika frågor - det framställer ni här med en motsägelسلös tydlighet och skärpa, en logik som för den frågande, flämtande anden verkar likt friskt klart vatten för den febersjuka, törstande kroppen.

Redan som barn otillfredställd och skrämnd av "lärobok i theologi" och skolans dogmatiska bibelförklaringar, har jag sedan genom läsningen af olika filosofer fåfängt sökt att finna den sanning som hjertat behöfver. De mer eller mindre (för mig) ofattliga och sväfvande systemerna tycktes mig innehålla så få och otillfredsställande sanningar insvepta i så oändligt och mystiskt ordsvammel, att jag trött och nedslagen återvände till den suspenderade auktoriteten af mitt eget sunda förnuft och min naturligt religiösa känsla ... Man bryter emellertid [inte] fullkomligt, af eget resonnement, med den tro som blifvit en påtvingad som alena saliggörande, och dessa gamla dogmspöken stirrade ofta genom tomma, liflösa ögonhålur fram under ensliga och sorgsna tankar ...

Om de nu äro förändrade, belysta och förklarade, om jag kan se "Kristus i en dager som tillfredsställer både hjertat och förnuftet", så är det Eder jag har att tacka därför och ehuru jag allt för väl vet att Ni står högt öfver mitt beröm känner jag att den som kunnat tänka och tala så, som Ni gjort, icke skall helt och hållet förakta min varma erkänsla. Det anses ju passande och uttrycksfullt att kasta buketter och kransar för stora konstnärers fötter, skulle jag då icke för Edra kunna lägga mina bästa känslor ... må därför mina ord klandras och försvinna i det sorl av pris och loford hvarmed verlden så rättvist omgifvit Eder.

Jag har för längesedan läst allt hvad ni skrivit ifrån Singoalla och "Athenaren" till "Dexippos" och "Prometheus". Jag har dervid genomglödgats af denna förunderliga eld, denna enthusiasm som snillet endast förmår framkalla, men jag tycker att jag likväl aldrig har förstått Eder så fullkomligt som nu, ty genom flere af dessa poetiska skapelser ligger ett åter-skimmer af den "gudomliga metafysiken", den "mystiska lifsgemenskap" hvarom ni här, i "Bibelns lära om Kristus" talar; det är rosor uppsprungna ifrån grunden af den sublimes och djupsinniga "symbolkomplex" om hvars sammanhang och mening jag nu först genom Eder "Kristologi" fått någon aning.

Man har prisat Eder såsom skald och romanförfattare, men den ädlaste, den för menskligheten mest viktiga och storartade af Eder litterära verksamhet: såsom bibelkritiker och återställare af kristendomens första förnuftiga och rena lära, detta har jag till min förvåning i sanning hört föga berömmas. Det tysta och ojäfaktiga lof, som ligger i Eder boks stora spridning tyder emellertid på hur efterlängtd och behöflig den varit och hur djupt behovet känts att reda och rena de religiösa begreppen, som för så oändligt många, liksom för mig, bildat ett Chaos, en labyrinth af motsägelser, tvifvel och ängslan.

Måtte hela världen få tillfälle att läsa "Bibelns lära om Kristus", och måtte den tid icke vara allt för aflägsen då dess sanningar, då "Guds stora hemlighet" blir uppenbar och kan läsas af hvar och en, då man icke mera behöfver frukta, att massan af menniskor måste tvingas att handla rätt af fruktan för eviga straff och ungdomens hjärtan qväljas af förtviflan vid det fåfånga bemödandet att fatta och tro vår kyrkas olyckliga Symbola, med ett ord, måtte hvarje öra hinnas af Edra ord att "Jesu lära rätt förstådd är det allmänna i menskligheten verkande gudomliga förnuftet sjelf."

Välsignelse öfver Eder hvars öfverlägsenhet, snille, arbete och mod gifvit Eder förmåga och rätt att uttala dessa ord och derigenom skänkt oss en högre auktoritet än den kyrkliga dogmatiken.

Jag skall troligen aldrig få den lyckan att personligen lära känna Eder, men af alla Edra obekanta vänner och beundrare finns mycket säkert ingen varmare och vördnadsfullare än

Aurora Ljungstedt.

Kommentar

Viktor Rydbergs *Bibelns lära om Kristus* (1862) sägs ha orsakat den religiösa liberalismens genombrott i Sverige. Kritikern Urban von Feilitzen beskrev dess inverkan som en "elektrisk stöt genom nationen". Brevet ovan ger en aning om hur elektrifierande verket kunde vara ännu 18 år efter sin utgivning. Det ger också en levande bild av hur *befriande* det kunde kännas - av någon som längtat efter befrielse från tyngande kyrkliga dogmer, från påtvingade föreställningar som tycktes strida mot både känsla och förnuft.

Den som skriver är heller ingen dununge, utan en begåvad, livserfaren kvinna med skinn på näsan. Aurora Ljungstedt (1821-1908) var under signaturen Claude Gérard en av Sveriges mest framgångsrika författare under 1860- och 70-talen. Hon skrev populär spänningslitteratur, både skräckromantik och kriminalnoveller. Material till de senare hade hon nära till hands; hennes man hade en chefspost inom fångvården. I våra dagar har hon blivit uppmärksammas som en tidig deckarpionjär. Så i en framtida svensk litteraturhistoria kommer hon kanske att få lika mycket utrymme som Viktor Rydberg. Fast i hennes brev (som finns i Kungliga Bibliotekets Rydbergs-samling) råder förstås ännu 1800-talets litterära hierarkier.

Intressant är Auroras svårigheter att få tag i boken. Den hade tagit slut redan 1875, men Rydberg hade inte brådskat med att få ut någon ny upplaga. Verket fanns faktiskt bara tillgängligt i bokhandeln under 15 eller 16 av de 33 åren från publiceringen 1862 till hans död 1895. Undrar vilken impact den haft om den funnits att köpa hela tiden?

TORE LUND